

Antonia Ordulj

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu

aordulj@hrstud.hr

Marinela Aleksovski

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

maleksov@ffzg.hr

Kolokacije na početnoj razini u hrvatskom kao inom jeziku

Razvijanje kolokacijske kompetencije smatra se jednim od temeljnih ciljeva nastave inoga jezika. U hrvatskom kao inom jeziku (HIJ) posljednjih se godina sve više raspravlja o važnosti poučavanja kolokacija i njihovu utjecaju na razvijanje leksičke kompetencije neizvornih govornika. Iako je razvijanje kolokacijske kompetencije dugotrajan proces, neizvorni se govornici s kolokacijama susreću od samih početaka ovladavanja inim jezikom. Cilj je ovoga rada pružiti uvid u kolokacije na početnoj razini HIJ-a te dati prikaz aktivnosti pogodnih za uvježbavanje različitih vrsta kolokacija. Kolokacije su izdvojene iz nastavne cjeline udžbenika za početnike koji se već petnaestak godina koristi za poučavanje HIJ-a na domaćim i stranim sveučilištima, a njihova je ovjerenost provjerena u Kolokacijskoj bazi hrvatskoga jezika i među izvornim govornicima hrvatskoga jezika. Opisane aktivnosti usmjerene su na razvijanje komunikacijske jezične kompetencije u cijelosti, a posebice na usvajanje i uvježbavanje vokabulara predviđenoga Opisnim okvirom referentne razine A2.

Ključne riječi: kolokacije, kolokacijska kompetencija, početna razina, hrvatski kao ini jezik

1. Uvod

Različita istraživanja, uzimajući u obzir raspon aspekata i kriterija, dovela su do sve boljšeg razumijevanja kolokacija kao samostalnoga fenomena, ali i u usporedbi s drugim svezama riječi (frazemi, slobodne leksičke sveze i dr.). No, unatoč brojnosti i kvaliteti radova o kolokacijama (Blagus Bartolec 2017a, 2017b, Košuta 2012, Petrović 2007, Borić 2004), još ih je uvijek nemoguće jednoznačno definirati. U ovom se radu o kolokacijama raspravlja s glotodidaktičkoga aspekta imajući u vidu, prije svega, razvijanje kolokacijske kompetencije kroz prikaz aktivnosti za uvježbavanje kolokacija u hrvatskom kao inom jeziku (HIJ) na razini A2 prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike (ZEROJ). Shodno tome, kolokacijama se smatraju sve „čvrste sveze koje se kao ustaljene upotrebljavaju u gotovu obliku, a nastaju najčešće zbog proširenja ili suženja značenja jednorječnice kojom se katkad

ne može izreći potpun sadržaj (npr. značenjski potencijal imenice *četskica* sužava se kolokacijom *četskica za zube*)“ (Blagus Bartolec 2017a: 287). Razina A2 prema ZEROJ-u (2005) smatra se temeljnom te se govornik može služiti čestotnijim vokabularom iz svakodnevne komunikacije. Imajući potonje u vidu, kolokacijama se u ovom radu pristupilo uzimajući u obzir njihov komunikacijski potencijal te kriterij ustaljenosti pri čemu se „govornici u predviđenoj komunikacijskoj situaciji služe ustaljenim i ponovljivim svezama koje kao gotove imaju pohranjene u mentalnom leksikonu“ (Blagus Bartolec 2017b: 62). Halliday (1966) i Sinclair (1966) među prvim su lingvistima koji su raspravljali i o strukturnim elementima kolokacije. Naime, kolokacija se sastoji od osnove kao značenjske dominante, raspona koji različitim brojem leksema u nizu sudjeluje u stvaranju kolokacijskoga odnosa te kolokata kao promjenjive sastavnice koja sužava, odnosno konkretizira značenje osnove. O strukturi kolokacija u hrvatskom jeziku progovara Petrović (2007) navodeći da su u hrvatskom jeziku vrlo česte kolokacije dvočlane strukture sastavljene od različitih vrsta riječi. Shodno tome, Petrović (2007) navodi da su vrlo česte kolokacije sa strukturom pridjev + imenica (*plastična operacija*), glagol + imenica (*obaviti pregled*), prilog + glagol (*brutalno pretući*) i glagol + pridjev + imenica (*oboriti svjetski rekord*). Osim spomenutih vrsta, u hrvatskom se jeziku javljaju i kolokacije sa strukturom imenica + imenica (*park prirode*) te višečlane strukture, o čemu progovaraju Burić i Lasić (2012) navodeći da je moguće govoriti i o: višečlanim kolokacijama (*razmišljati svojom glavom*), višečlanim imenskim kolokacijama (*pasta za zube*), višečlanim glagolskim kolokacijama (*imati jasan stav*). Potrebno je spomenuti da Burić i Lasić (2012) svoju podjelu kolokacija temelje na onoj Petrović (2008: 31–38) prilagođavajući je potrebama HIJ-a, odnosno analizi kolokacija u udžbenicima za HIJ. S obzirom na to da je u jezikoslovnoj literaturi moguće pronaći različite podjele i definicije kolokacija, naglasak je ovoga rada u prvom redu na razvijanju kolokacijske kompetencije u HIJ-u na razini A2 kroz različite zadatke, o čemu će više riječi biti u nastavku.

2. Kolokacijska kompetencija

Kolokacijska je kompetencija kao termin uvedena u jezikoslovnu literaturu krajem 90-ih godina prošloga stoljeća zahvaljujući Hillu (1999). Do tada zanemareno područje u okviru ovladavanja inim jezikom (OVIJ) postaje sve većim predmetom interesa brojnih glotodidaktičara, iako se kolokacijska kompetencija ne spominje kao zasebna unutar ZEROJ-a (2005). Kolokacije se unutar ZEROJ-a (2005: 113–114) smatraju ustaljenim kombinacijama riječi koje se redovito upotrebljavaju zajedno te se spominju u okviru gotovih izraza (engl. *fixed expressions*) koje korisnici inoga jezika uče kao zaokruženu cjelinu. Petrović (2007: 31) navodi da se kolokacijska kompetencija „očituje u stvaranju, interpretiranju, prihvaćanju i odbacivanju kombinacija riječi koje se na sintagmatskoj razini supojavljaju i pri tome ulaze u različite semantičke odnose“. Razvijanje je kolokacijske kompetencije jedan od najvažnijih ciljeva pri ovladavanju inim jezikom te su prednosti koje ovladavanje kolokacijama donosi

brojne. Shodno tome, poznavanjem kolokacija korisnici inoga jezika mogu zvučati fluentnije i prirodnije na inom jeziku, razviti i poboljšati prijamne i proizvodne jezične vještine, prepoznati ovjerene i neovjerene kombinacije riječi, utjecati na bržu obradu i prizivanje leksičkih jedinica koje su kao ustaljene strukture pohranjene u mentalnom leksikonu (Sekhar Rao 2018, Gitsaki 1999). Petrović (2007: 33) smatra da „učeći kolokacije, neizvorni govornici lakše prihvaćaju semantičku razinu sintagmatski povezanih jedinica, identificiraju povezanost elemenata u tekstu, stvaraju sintaktički prihvatljive jedinice, proširuju govornu i pisanu fluentnost te usavršavaju izgovor i intonaciju“. Korisnici su inoga jezika najčešće okrenuti pojedinačnom ovladavanju leksičkih jedinica, što pridonosi nedovoljnom razvijanju kolokacijske kompetencije i proizvodnji neovjerenih leksičkih kombinacija. Borić (2004) smatra da je vrlo važno razvijati postojeći vokabular prepoznajući konkretna značenja i stvarajući odnose među leksičkim jedinicama koji upućuju na određenu izvanjezičnu stvarnost. O važnosti ovladavanja kolokacijama na primjeru HIJ-a raspravlja Petrović (2007: 33) navodeći da „kolokacijski kompetentan neizvorni govornik hrvatskoga jezika s ograničenim vokabularom komunikacijski je kompetentniji od neizvornoga govornika s velikim znanjem pojedinačnih riječi kojima vrlo često slaže neprikladne sintagmatske kombinacije“. Iako se kolokacijama sustavnije pristupa na višim razinama znanja inoga jezika, sasvim je jasno da su one pogodne za razvijanje komunikacijske jezične kompetencije i na početnoj razini s naglaskom na ovladavanju temeljnim vokabularom te proširivanju najčešćih leksičkih jedinica tematski prikladnim kolokatima. Iako se o kolokacijskoj kompetenciji u HIJ-u sve intenzivnije raspravlja posljednjih godina, radovi su o kolokacijama na početnoj razini HIJ-a sporadični. Ipak, analizu kolokacija u udžbenicima za početno učenje HIJ-a donose Burić i Lasić (2012). Od svih analiziranih udžbenika, najveći postotak kolokacija ima udžbenik *Hrvatski za početnike* (Čilaš Mikulić i dr. 2006), pri čemu su najzastupljenije kolokacije sa strukturom pridjev + imenica te glagol + imenica. Autori zaključuju da broj ekscerpiranih kolokacija nije zanemariv te ih je dodatno moguće razvrstati u različite tematske grupe prikladne za početno ovladavanje jezikom (odjeća, prehrana, stanovanje, trgovina...). Upravo su kolokacije sa strukturom pridjev + imenica te glagol + imenica pogodne za ovladavanje na početnoj razini, pri čemu je posebnu pažnju potrebno obratiti na prikladne tekstove i učenje u kontekstu (Košuta 2012, Petrović 2007). Košuta (2012: 270–272) smatra da se ovladavanje kolokacijama u obrazovnom kontekstu može odvijati u tri faze. Prva se faza odnosi na otkrivanje kolokacija u tekstu, za što je, osim podcrtavanja, pogodno izraditi popis kolokacija te vježbe uparivanja osnove i kolokata. Uvježbavanje je kolokacija karakteristično za drugu fazu, za što su prikladne vježbe višestrukoga izbora, pridruživanje kolokata različitim osnovama i obrnuto, traženje i uparivanje sinonimnih i antonimnih parova, križaljke s jednostavnijim opisima, igra domino s osnovama i kolokatima, memori te popunjavanje praznina, pri čemu je uz osnovu potrebno upisati kolokat „čije se značenje ili značenje cijele kolokacije predočava kraćim opisom metajezikom prilagođenim znanju polaznika“ (Petrović 2007: 36). U slučaju homogenih skupina korisnika inoga jezika moguće su i vježbe

prevođenja te kontrastiranje kolokacija u inom i materinskom jeziku. U trećoj je fazi potrebno provjeriti ovladanost kolokacijama, za što su vrlo pogodni sastavci tematski vezani uz pojedinu lekciju.

3. Cilj

Poznato je da govornik na razini A2 koristi svakodnevne izraze i jednostavnije fraze koje se primarno odnose na zadovoljavanje osobnih komunikacijskih potreba (Grgić i Gulešić Machata 2017). Shodno tome, temeljni korisnik može predstaviti sebe i svoje bližnje, postavljati jednostavna pitanja o mjestu stanovanja, hobijima, osobnim interesima, poslu, kupovini i prehrambenim navikama te odgovarati na njih. Kako je udžbenik *Hrvatski za početnike* (Čilaš-Mikulić i dr. 2006) bogat kolokacijama (Burić i Lasić 2012), cilj je ovoga rada bio ekscerpirati kolokacije iz osme cjeline „Dobar tek“ (Čilaš-Mikulić i dr., 2006: 107–118) koja tematski obrađuje vokabular vezan uz hranu, piće, začine i okuse te ponuditi niz aktivnosti i zadataka za uvježbavanje kolokacija. Time će se dodatno istaknuti kolokacijski potencijal vokabulara primjerenoga za razvijanje leksičke, ali i kolokacijske kompetencije na razini A2 u HIJ-u.

4. Prikupljanje građe i popis vježbi za razvijanje kolokacijske kompetencije

Kolokacije koje su ekscerpirane potvrđene su u *Hrvatskoj kolokacijskoj bazi* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, a neke od njih se nalaze i u Opisnom okviru referentne razine A2 (Grgić i Gulešić Machata 2017) pod *Posebnim pojmovima* 7.9.1. Hrana i 7.9.2. Piće i/ili pod *Kvalitativnim pojmovima*. U tablici su navedene kolokacije isključivo iz osme cjeline udžbenika *Hrvatski za početnike* (Čilaš Mikulić i dr. 2006: 107–118).

Tablica 1. Ekscerpirane kolokacije koje su potvrđene u Hrvatskoj kolokacijskoj bazi:

1. piti ~ kavu, mlijeko, vodu, tonik, sok, čaj, limunadu, vino, pivo, rakiju...	13. svježe povrće	27. miješana salata
2. jaka crna kava	14. kuhano povrće	28. kuhani zagorski štrukli
3. crni čaj	15. kuhana šunka	29. zapečeni zagorski štrukli
4. voćni sok	16. hladna predjela	30. lisnato tijesto
5. kiselo mlijeko	17. topla predjela	31. zobene pahuljice
6. bijelo vino	18. hladni naresci	32. majčina dušica
7. crno vino	19. glavno jelo	33. pržene lignje
8. zdrava hrana	20. mesna jela	34. lignje na žaru
9. domaća kuhinja	21. zagrebački odrezak	35. mladi luk
10. riblja juha	22. bečki odrezak	36. maslinovo ulje
11. kokošja juha	23. pariški odrezak	37. purica s mlincima
12. juha od povrća	24. naravni odrezak	38. kiseli kupus
	25. zelena salata	39. morska riba
	26. voćna salata	40. riječna riba

Osmišljene vježbe za razvijanje kolokacijske kompetencije usmjerene su na uvježbavanje izdvojenih kolokacija, ali i njihovo proširivanje drugim, učestalim kolokacijama tako da se u nastavku rada uglavnom navode vježbe traženja kolokata ili osnove, sinonima ili antonima te vježbe pridruživanja. Izrada ovih vježbi za cilj ima njihovo uvrštavanje u dopunske nastavne materijale za odabranu nastavnu cjelinu te upućivanje na potencijal koji kolokacije čini sastavnim dijelom svakodnevne komunikacije, a njihovo usvajanje omogućava bolje (spo)razumijevanje neizvornih govornika s izvornim govornicima u autentičnim situacijama.

I. Vježbe prepoznavanja kolokacija i (na)dopunjavanja

Za ovaj je tip vježbi važno i poželjno da učenici koriste rječnik kako bi mogli provjeriti, a po potrebi i kontrastirati kolokacije:

1. Istražite kakav/kakva/kakvo sve može biti...? Moguće je zaokružiti više odgovora!

1. Kakva može biti salata? a) žuta b) zelena c) smeđa d) bijela e) crna
2. Kakav može biti odrezak? a) zagrebački b) splitski c) pariški d) naravni e) bečki
3. Kakav može biti luk? a) mladi b) bijeli c) crni d) crveni e) ljubičasti
4. Kakvo može biti povrće? a) topljeno b) smrznuto c) svježe d) domaće e) kuhano
5. Kakvo može biti voće? a) svježe b) sezonsko c) kvalitetno d) slano e) slatko
6. Kakva može biti riba? a) bijela b) narančasta c) plava d) riječna e) morska
7. Kakva može biti šunka? a) kuhana b) pečena c) slatka d) kisela e) slana

Rješenja: 1. b, 2. a/c/d/e, 3. a/b/d/e, 4. b/c/d/e, 5. a/b/c/e, 6. a/c/d/e, 7. a/b/e

2. Izbacite uljeza. Podcrtajte izraz koji ne pripada nizu.

- a) bijelo vino, bijeli čaj, bijela kava, bijeli sok
- b) voćni sok, voćni čaj, voćno mlijeko, voćni jogurt

Rješenja: a. bijeli sok, b. voćno mlijeko

3. Pronađite u rječniku kako se zovu ove juhe te naziv upišite u tablicu.

*Juha od kokoši, od goveda, od ribe, od povrća... Na primjer: a. *kokošja juha*

KOKOŠ	GOVEDO	RIBA	POVRĆE
a. <i>kokošja juha</i>	b.	c.	d.

Rješenja: b. goveđa juha, c. riblja juha, d. povrtna juha

4. Dopunite ponudu u cjeniku pićima:

viski s ledom, mala kava, ledeni čaj, veliki gemišt, kava sa šlagom, negazirana mineralna voda, crni čaj, prirodni sok, vruća čokolada, bijela bevanda, čaj s limunom i medom, točeno pivo, prirodna limunada

TOPLI BEZALKOHOLNI NAPITCI (TBN)	HLADNI BEZALKOHOLNI NAPITCI (HBN)	ALKOHOLNA PIĆA (AP)

Rješenja: TBN: mala kava, kava sa šlagom, crni čaj, vruća čokolada, čaj s limunom i medom

HBN: ledeni čaj, negazirana mineralna voda, prirodni sok, prirodna limunada

AP: viski s ledom, veliki gemišt, bijela bevanda, točeno pivo

5. Dodajte prijedloge u kolokacijama (neki se mogu upotrijebiti i više puta):

bez, na, od (2x), s (2x)

- a. lignje __ žaru
- b. juha __ povrća
- c. purica __ mlincima
- d. kava __ šećera
- e. kava __ mlijekom
- f. sok __ naranče

Rješenja: a. na, b. od, c. s, d. bez, e. s, f. od

6. Dopunite *mentalnu mapu* riječi KUHATI kao u primjeru (nastavite niz ili dopunite):

npr. Što možemo ~kuhati?

a. kuhati ~ juhu, _____ (što?)

b. Kakva kuhinja može biti? mediteranska, _____ ... ~ kuhinja

c. Dopunite! kuharski ~ tečaj, _____ (što?)

d. Kakav/kakva dobar/dobra, _____ ~ kuhar/kuharica

Rješenja (primjeri): a. kavu, ručak... b. domaća,... c. recepti... d. glavni/glavna...

7. U tablicu upišite odgovarajući izraz pazeći na rod:

paprika, mlijeko, kava, sir, čokolada, krastavci, vrhnje, čaj, limun, kulen, pivo, pršut, masline, palačinke, češnjak, jagode, feferoni, srdele, torta, štrukli, čips, ajvar

a. slatki, a, o	b. slani, a, o	c. kiseli, a, o	d. gorki, a, o	e. ljuti, a, o
<i>slatka paprika slatko vrhnje...</i>	<i>slani sir slane palačinke...</i>	<i>kiseli limun kiselo mlijeko...</i>	<i>gorka čokolada gorki čaj...</i>	<i>ljuti kulen ljuta paprika</i>

Rješenja: **a.** paprika, čokolada, vrhnje, palačinke, jagode, torta, štrukli; **b.** sir, kulen, pršut, masline, srdele, štrukli, čips; **c.** mlijeko, krastavci, vrhnje, limun, jagode; **d.** kava, čokolada, čaj, pivo, masline; **e.** paprika, kulen, češnjak, feferoni, ajvar

8. Nastavite niz usmeno (i/ili pismeno dopunite zadane izraze):

Hladno predjelo/hladni naresci: *istarski pršut...* paški sir
 Toplo predjelo: *zapečeni zagorski štrukli...* zagorski štrukli
 Glavno jelo: *bečki odrezak...* zagreb odrezak, pari odrezak
 Prilog: *kuhano povrće...* na lešo
 Mesno jelo: *kuhana šunka...* šunka
 Riblje jelo: *riba na žaru...* rijeka > riječna riba; more > mor riba
 Morski plodovi: *pržene lignje...* lignje
 Salata: *miješana salata...* salata
 Desert: *voćna salata...* voćni voćna

Rješenja (primjeri): **kuhani** zagorski štrukli, **zagrebački**/pariški odrezak, **povrće** na lešo, **pečena/domaća/sušena** šunka, **morska** riba, **punjene** lignje, **grčka/francuska** salata, voćni **sladoled** ili voćni **kup**/voćna **torta** i sl.

II. Vježbe traženja kolokata ili osnove, sinonima ili antonima

U ovim se vježbama očekuje samostalno prizivanje kolokacija.

1. Napišite sinonime ili izraze sličnoga značenja:

- sok od voća = _____ ~ sok
- povrtna juha = _____ ~ povrća
- nacionalna ili tradicionalna kuhinja = _____ ~ kuhinja **kao doma*

Rješenja: a. **voćni** sok, b. **juha od** povrća, c. **domaća** kuhinja

2. Napišite antonime ili izraze suprotnoga značenja:

- bijela ~ kava ≠ _____ ~ kava
- slaba ~ kava ≠ _____ ~ kava
- mala ~ kava ≠ _____ ~ kava

Rješenja: a. **crna** kava, b. **jaka** kava, c. **velika** kava

3. Zaokružite odgovarajući pridjev.

- hladni / topli ~ naresci
- prženi / kuhani ~ zagorski štrukli
- maslinino / maslinovo ~ ulje
- mladi / stari ~ luk
- kiseli / gorki ~ kupus

Rješenja: a. **hladni** ~, b. **kuhani** ~, c. **maslinovo** ~, d. **mladi** ~, e. **kiseli** ~

4. Zaokružite odgovarajuću imenicu.

- a. lisnato ~ tijelo / tijesto
- b. zobene ~ pahuljice / pahulje
- c. majčina ~ duša / dušica
- d. puran / purica ~ s mlincima
- e. ljige / lignje ~ na žaru

Rješenja: a. lisnato **tijesto**, b. zobene **pahuljice**, c. majčina **dušica**, d. **purica** s mlincima, e. **lignje** na žaru

5. Dopišite slova koja nedostaju.

- a. crveni luk ≠ b. ____ i ~ luk
- b. c. ____ o ~ meso ≠ bijelo meso
- c. plava riba ≠ b. ____ a ~ riba
- d. crno grožđe ≠ b. ____ o ~ grožđe
- e. c. __ i ~ papar ≠ bijeli papar
- f. c. ____ i ~ luk ≠ bijeli luk
- g. p. ____ a ~ riba ≠ bijela riba
- h. c. ____ o ~ meso ≠ bijelo meso
- i. c. __ o ~ grožđe ≠ bijelo grožđe
- j. c. __ i ~ papar ≠ bijeli papar

Rješenja: a. bijeli, b. crveno, c. bijela, d. bijelo, e. crni, f. crveni, g. plava, h. crveno, i. crno, j. crni

6. Povežite pridjev(e) s hranom (pritom pripazite na rod i broj) i ispišite izraze: *luk, sir, salata, mrvice, pahuljice*.

- a. tvrdi, meki, svježi ~ _____
- b. zeleni, a, o ~ _____
- c. ljubičasti, a, o ~ _____
- d. zobeni, a, o ~ _____
- e. krušni, a, o ~ _____

Rješenja: a. sir, b. zelena salata, c. ljubičasti luk, d. zobene pahuljice, e. krušne mrvice

7. Koje od ovih pića čaj, kava, pivo, vino može biti ~ ... ?

- a. ~ tamno i svijetlo? _____
- b. ~ crno i bijelo? _____
- c. ~ vruće i ledeno? _____

Rješenja: a. pivo, b. kava i vino c. čaj

8. Ispravite izraze dodajući odgovarajući antonim ili riječ suprotnoga značenja (pripazite na rod i broj):

sladak (2x), crn, ljut, tvrd, bijel, leden, slan, bezalkoholan, negaziran

- a. Kuhano jaje može biti meko ili _____.
- b. Čokolada može biti crna ili _____.
- c. Čaj može biti vrući čaj ili _____ čaj.
- d. Vino može biti bijelo ili _____.
- e. Piće može biti alkoholno ili _____.
- f. Mineralna voda može biti gazirana ili _____.
- g. Jabuka može biti kisela ili _____.
- h. Štrukli mogu biti slatki ili _____.
- i. Kava može biti gorka ili _____.
- j. Paprika može biti slatka ili _____.

Rješenja: a. tvrdo, b. bijela, c. ledeni, d. crno, e. bezalkoholno, f. negazirana, g. slatka, h. slani, i. slatka, j. ljuta

9. Upišite izraze zajedno s pridjevom tako da čine cjelinu (ne morate iskoristiti sve riječi, ali pripazite na rod jer su sve imenice u množini):

naresci, predjela, pića, jela, napitci

HLADNI	TOPLI

Rješenja: topla predjela, topli napitci, hladni naresci, hladna predjela

III. Vježbe pridruživanja (kolokata osnovi i obrnuto) te vježbe asocijacija i enigmatske vježbe

U ovom se tipu vježbi predlaže rad u paru i/ili timski rad, a moguće je iskoristiti navedene zadatke i za kompetitivne/natjecateljske nastavne aktivnosti (koji će par brže odgovoriti ili riješiti zadatak i sl.).

1. Upišite u tablicu sve glagole koje možete povezati s obrocima:

kuhati, pripremati, spremati, raditi, jesti, imati

doručak	užina	ručak	večera

Rješenje: doručak i užina se ne kuhaju

2. Razvrstajte pića u tablicu:

kava, vino, čaj, mlijeko, pivo, sok

a.	b.	c.	d.	e.	f.
ledeni ~	voćni ~	crna ~	crno ~	svijetlo ~	kiselo ~
voćni ~	prirodni ~	bijela ~	bijelo ~	tamno ~	kravlje ~
zeleni ~	jabučni ~	ledena ~	mlado ~	veliko ~	kozje ~
biljni ~	limunov ~	jaka ~	kuhano ~	malo ~	majčino ~

Rješenja: a. čaj, b. sok, c. kava, d. vino, e. pivo, f. mlijeko

3. Ispod sličica dopišite nazive koristeći boje: *bijeli ili crni* (pripazite na rod):

Rješenja: (gore) bijelo vino, crni kruh, bijeli čaj, bijeli sir, bijeli kruh, crno vino, (dolje) bijelo meso, crni čaj, bijela kava, bijela riba, bijeli luk, crna kava

4. Možemo – ne možemo? (Odgovorite na pitanje te podvucite točan odgovor.)

a. Što možemo piti?	piti ~ lijek, tijesto, gulaš, luk
b. Što možemo jesti?	jesti ~ večer, večeru, noć, jutro
c. Što možemo peći?	peći ~ čaj, juhu, salatu, kruh
d. Što možemo kuhati?	kuhati ~ mlijeko, sok, pivo, kruh
e. Što <u>ne</u> možemo piti?	crni čaj, crni kruh, crnu kavu, crno vino
f. Što <u>ne</u> možemo jesti?	francuski kruh, francusku salatu, francusko vino

Rješenja: a. piti lijek, b. jesti večeru, c. peći kruh, d. kuhati mlijeko, e. crni kruh, f. francusko vino

5. Što se ne može? (U svakom retku podcrtajte jedan glagol koji se ne može spojiti s izrazom koji je desno kao u prvom primjeru.)

1. a. piti b. kuhati c. jesti ~ kavu
2. a. piti b. kuhati c. jesti ~ vino
3. a. piti b. kuhati c. jesti ~ povrće
4. a. piti b. kuhati c. jesti ~ čaj
5. a. piti b. kuhati c. jesti ~ meso
6. a. piti b. kuhati c. jesti ~ sok
7. a. piti b. kuhati c. jesti ~ hranu
8. a. piti b. kuhati c. jesti ~ mlijeko
9. a. piti b. kuhati c. jesti ~ šunku
10. a. piti b. kuhati c. jesti ~ tjesteninu
11. a. piti b. kuhati c. jesti ~ ribu

Rješenja: 1.c, 2.c, 3.a, 4.c, 5.a, 6.c, 7.a, 8.c, 9.a, 10.a, 11.a

6. Što ne može biti...? (Odgovorite na pitanje te podcrtajte točan odgovor).

a. Što ne može biti kuhano?

kuhana šunka, kuhano povrće, kuhani štrukli, kuhana salata, kuhano vino,

b. Što ne može biti prženo?

prženi krumpirići, pržene lignje, prženi štrukli, prženo meso, prženo povrće

Rješenja: a. kuhana salata, b. prženi štrukli

7. Pronađite nazive pića i hrane:

(smjer: horizontalno, vertikalno, dijagonalno, gore, dolje, u L)

a. Što se sve može piti?

Rješenja: crni čaj, crno vino, crna kava, voćni sok, kiselo mlijeko

b. Što se sve može jesti?

Rješenja: kiseli kupus, riblja juha, salata, meso, odrezak, lignje, luk, povrće, voće, riba, šunka, sol

C	L	U	K	I	S	E	L	I	K
E	R	O	O	S	A	A	I	K	I
Ć	I	N	S	O	L	B	G	U	S
O	B	I	I	I	A	I	NJ	P	E
V	LJ	V	N	Č	T	R	E	U	L
A	A	O	Ć	R	A	M	E	S	O
K	J	N	O	K	E	J	I	L	M
N	U	R	V	E	Ć	R	V	O	P
U	H	C	O	D	R	E	Z	A	K
Š	A	A	V	A	K	A	N	R	C

c) Usmeno odgovorite na pitanja:

Kakva može biti salata?

(Rješenja: zelena, voćna, francuska, grčka...)

Kakvo može biti meso?

(**Rješenja:** crveno, bijelo, domaće...)

Kakav može biti odrezak?

(**Rješenja:** zagrebački, bečki, pariški, naravni...)

Kakve mogu biti lignje?

(**Rješenja:** pohane, pržene, jadranske, ~na žaru...)

Kakav može biti luk?

(**Rješenja:** mladi, bijeli, crveni, ljubičasti...)

Kakvo može biti povrće?

(**Rješenja:** kuhano, pirjano, zeleno, svježe, domaće...)

Kakvo može biti voće?

(**Rješenja:** svježe, sezonsko, kvalitetno, slatko, zrelo...)

Kakva može biti riba?

(**Rješenja:** svježa, bijela, plava, kuhana, marinirana, morska, riječna)

Kakva može biti šunka?

(**Rješenja:** kuhana, pečena, dimljena, pureća, uskrсна...)

Kakva može biti sol?

(**Rješenja:** morska, sitna, krupna...)

d) Od preostalih slova sastavite riječ za još jednu namirnicu i napišite kakva može biti?

~ *sír.*

Rješenja: žuti, dimljeni, kozji, kravljí, ovčji, mladi, svježi, tvrdi, posni, ribani, švicarski ~ *sír.*

8. Prepoznajte u anagramima riječi koje se odnose na jelo i piće te ih dodajte u tablicu u desni stupac kao u primjeru:

vopi, novi, jekomli, bari, talasa

a. crno ili bijelo ~	vino
b. tamno ili svijetlo ~	
c. kravljí ili kozje ~	
d. francuska ili grčka ~ zelena ili voćna ~	
e. bijela ili plava ~ morska ili riječna ~	

Rješenja: a. vino, b. pivo, c. mlijeko, d. salata, e. riba

9. Odgonetnite (nazive) pića i jela:

a. MOTAN VIPO = _____

b. GARZOKIS ŠTURLIK = _____

c. RUPICA S NICMALIM = _____

d. LEZINE JAČ = _____

- e. GRKAČEIZAB KORADEZ = _____
 f. JELOBI NOVI = _____
 g. NJEGLI NA RUŽA = _____
 h. LARENMANI DOVA = _____

Rješenja: a. tamno pivo, b. zagorski štrukli, c. purica s mlincima, d. zeleni čaj, e. zagrebački odrezak, f. bijelo vino, g. lignje na žaru, h. mineralna voda

10. Dopišite slova koja nedostaju kako bi izrazi imali smisla:

- a. majč__a duš__
 b. zob__e pahulj__
 c. t__lo pr__je_o
 d. g__n_ j_l_
 e. do__ća _uh_nj_
 f. _dra_a h__n_

Rješenja: a. majčina dušica, b. zobene pahuljice, c. toplo predjelo, d. glavno jelo, e. domaća kuhinja, f. zdrava hrana

11. Vježba asocijacija

a) Koja imenica nedostaje? X s mlijekom ledena X ići na X pozvati nekoga na X aparat za X X = ?	d) Koji prilog nedostaje? Ne smiješ X jesti! To nije zdravo! Kuhari moraju znati X kuhati. Dostavljač treba X dostaviti hranu da se ne ohladi. Gosti žele X naručiti jelo u restoranu. X = ?
b) Koji glagol nedostaje? X ručak učiti X dobro X X juhu X čaj X = ?	e) Koji prijedlog nedostaje? jela X mesa savijača X sira sok X jabuke juha X rajčica kroketi X krumpira X = ?
c) Koji pridjev nedostaje? X kruh X povrće X meso X riba X voće X = ?	Rješenja: a. b. c. d. e.

Rješenja: a. kava, b. kuhati, c. svježi/a/e, d. brzo, e. od

IV. Vježbe uočavanja i ispravljanja pogrešaka u kolokacijama, vježbe prevođenja, rad na tekstu, pisana i usmena proizvodnja

Ove vježbe dolaze na samome kraju poučavanja kolokacija nakon što ih je većina usvojena te su ih učenici u mogućnosti samostalno reproducirati pa se mogu primijeniti i vježbe odabira tipa točno – netočno, ispravljanje pogrešaka ili sastavljanje dijaloga.

1. Ispravite pogreške.

- a. Mi uvijek kupujemo mlado povrće na tržnici jer je u supermarketima često staro povrće.
- b. Ovaj restoran nudi ledena i vruća predjela.
- c. Što želite naručiti za drugi tanjur?
- d. Gdje je u jelovniku mesna hrana?
- e. Molim Vas, ravni tanjur!
- f. Za Uskrs jedemo kuhanu šunku, kuhana jaja i zeleni luk.

Rješenja: a. mlado > *svježe*, b. ledena i vruća > *hladna i topla*, c. za drugi tanjur > *za glavno jelo*, d. mesna hrana > *Gdje su u jelovniku mesna jela?* e. ravni > *plitki*, f. zeleni > *mladi*

2. Označite ako su izrazi točni (T) ili netočni (N).

- a. kuhana salata T/N b. kuhano vino T/N c. kuhani krumpiri T/N
- d. pržene lignje T/N e. prženi krumpirići T/N f. prženi štrukli T/N
- g. pohani sir T/N h. pohani kupus T/N i. pohane tikvice T/N

Rješenja: a. N, b. T, c. T, d. T, e. T, f. N, g. T, h. N, i. T

3. Ispišite iz teksta sve izraze vezane uz hranu i piće:

Mama svaki vikend kuha kokošju juhu. Mi volimo jesti domaću juhu. Mamina juha je najbolja. Za glavno jelo u nedjelju obično priprema teleće pečenje ili puricu s mlincima. Moj brat više voli zagrebački odrezak i pržene krumpiriće. Ja ne volim pržene krumpiriće. Volim zdravu hranu i zato uvijek jedem kao prilog kuhano povrće ili samo miješanu salatu. Uz glavno jelo obično pijemo običnu vodu ili prirodni sok. Roditelji vole piti crno ili bijelo vino uz ručak. Tata obožava mesna jela, ali mama ne. Njezina omiljena hrana je svježa riba ili morski plodovi, kao npr. pržene lignje ili lignje na žaru. Moja obitelj svaki dan priprema svježu, domaću hranu. Brza hrana nije zdrava. Rijetko imamo desert za ručak. Ponekad zajedno pripremamo voćnu salatu. Naša baka za nas uvijek priprema ukusne zagorske štrukle kad smo kod nje u Zagorju. Njezini slani i slatki štrukli su najbolji! Baka obično pije jaku crnu kavu ili crni čaj. Mi u Zagorju pijemo za doručak domaće kiselo mlijeko uz domaću palentu. Doma večeramo hladne nareške, a kod bake uvijek kuhanu ili pečenu šunku, domaća jaja i mladi luk. I brat i ja volimo bakinu kuhinju. A naša baka voli nas!

a. kontekst HRANA:
b. kontekst PIĆE:

Rješenja: a. kuhati, kokošja juha, jesti, domaća juha, juha, glavno jelo (2x), pripremati, teleće pečenje, purica s mlincima, zagrebački odrezak, prženi krumpirići, zdrava hrana, prilog, kuhano povrće, miješana salata, ručak (2x), mesno jelo, omiljena hrana, svježa riba, morski plodovi, pržene lignje, lignje na žaru, svježa domaća hrana, brza hrana, desert, voćna salata, zagorski štrukli/zagorske štrukle, slani i slatki štrukli, doručak, domaća palenta, večerati, hladni nareški, kuhana ili pečena šunka, domaća jaja (mn.), mladi luk, bakina kuhinja

b. piti, obična voda, prirodni sok, crno vino, bijelo vino, jaka crna kava, crni čaj, domaće kiselo mlijeko

5. Tko što govori? Označi slovima čije su to rečenice.

G – gost / K – konobar

npr. K	<i>Dobro došli!</i>
1.	Imate li rezerviran stol?
2.	Izvolite jelovnik!
3.	Možemo li naručiti?
4.	Je li sve bilo u redu?
5.	Želite li neku salatu uz glavno jelo?
6.	Još jednu porciju kruha, molimo!
7.	Plaćate li gotovinom ili (kreditnom) karticom?
8.	Oprostite, imate li slobodan stol?
9.	Račun, molim!
10.	Što biste željeli popiti?
11.	Zadržite ostatak.
12.	Jeste li za neki aperitiv?
13.	Mogu li odmah naplatiti?
14.	Ja se ispričavam, moja greška... Donijet ću Vam/vam novu porciju.
15.	Za desert molim voćnu salatu.
16.	Imate li tursku kavu?
17.	Oprostite, tuna je prepečena. Naručili smo srednje pečenu (<i>medium rare</i>)!
18.	Možemo li vam ponuditi jedno piće na račun kuće?
19.	Nemamo jedan pribor za jelo.
20.	Puno hvala. Dođite nam opet!

Rješenja: 1.K, 2.K, 3.G, 4.K, 5.K, 6.G, 7.K, 8.G, 9.G, 10.K, 11.G, 12.K, 13.K, 14.K, 15.G, 16.G, 17.G, 18.K, 19.G, 20.K.

6. U dijalog upišite pridjeve na odgovarajuće mjesto. Pripazite na padeže.

bijelo (3x) lisnato glavno (3x) juha (2x)
maslinovo domaća (2x) zelena toplo
voćna naravni hladno zagrebački

U restoranu

Konobar: Dobar dan! Dobrodošli u restoran *Apetit*!

Gospodin i gospođa Tomić: Dobar dan! Hvala!

Konobar: Želite li jelovnik?

Gospodin Tomić: Možete li nam, molim Vas, nešto preporučiti? Nudi li ovaj restoran _____ kuhinju?

Konobar: Da, restoran *Apetit* nudi _____ kuhinju, ali i razna internacionalna jela. Imamo različita _____ i _____ predjela, _____

jela i deserte. Nudimo uz jela odlična hrvatska _____ i crna vina. Želite li odmah naručiti?

Gospođa Tomić: Da, može. Za mene, molim Vas, prvo _____ od povrća, za _____ jelo _____ odrezak i _____ salatu, a za desert _____ salatu od ananasa. A za piće _____ vino.

Konobar: Izvrsno, a za Vas gospodine?

Gospodin Tomić: Za predjelo, molim, sir i pršut, za _____ jelo _____ odrezak sa sirom i šunkom i pečeni krumpir, a za desert _____ tijesto s malinama i šlagom. Za piće također _____ vino.

(Nakon nekoliko minuta konobar donosi jelo i piće)

Konobar: Dobar tek! Je li sve u redu?

Gospođa Tomić: Da, izgleda izvrsno, ali molim Vas još _____ ulje za salatu i dva duboka tanjura za _____. To je sve. Puno hvala!

Konobar: Nema problema. Uživajte!

Rješenja: domaću, domaću, topla, hladna, glavna, bijela, juhu, glavno, naravni, zelenu, voćnu, bijelo, glavno, zagrebački, lisnato, bijelo, maslinovo, juhu

7. Sastavite dijaloge u parovima i osmislite scenu te je odglumite pred grupom:

- a. dosadan i neodlučan gost b. prehladno jelo c. problemi s previsokim računom
- d. preglasna glazba u restoranu e. spori konobari f. problemi s kreditnom karticom

8. Sami sastavite jelovnik za svečanu večeru (npr. božićnu ili novogodišnju) i dopišite sastojke koji su vam potrebni za kuhanje / pripremu:

	NAZIV JELA	SASTOJCI
HLADNO PREDJELO		
JUHA		
GLAVNO JELO		
DESERT		

V. Zaključak

Cilj je ovoga rada bio ekscerpirati kolokacije iz lekcije udžbenika *Hrvatski za početnike* (Čilaš-Mikulić i dr. 2006) koja obrađuje vokabular vezan uz hranu, piće, začine i okuse te ponuditi niz aktivnosti i zadataka za uvježbavanje različitih vrsta kolokacija na početnoj razini znanja. Razvidno je da je iz samo jedne lekcije ekscerpirano čak četrdesetak kolokacija različite strukture koje je moguće uvježbavati kroz brojne aktivnosti koje pridonose ne samo razvijanju kolokacijske kompetencije, nego i dinamici i kvaliteti same nastave. Iako je na početnoj razini naglasak na ovladavanju temeljnim vokabularom, razvidno je da leksičke jedinice mogu tvoriti različite kombinacije kojima se neizvorni govornici mogu služiti u svakodnevnim situacijama kako bi zvučali

fluentnije i prirodnije na HIJ-u. Dugoročno, ovladavanje kolokacijama kao ustaljenim strukturama može doprinijeti razvoju prijamnih i proizvodnih vještina, što u konačnici vodi prijelazu iz eksplicitnoga učenja kroz kognitivnu i asocijativnu fazu u implisitnu koju karakterizira brza i precizna proizvodnja, a upravo u potonjem kolokacije imaju neupitnu ulogu.

Literatura

- Blagus Bartolec, Goranka. 2017a. „Glagolske kolokacije u administrativnome funkcionalnom stilu.“ *Rasprave. Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 43 (2): 285–309.
- Blagus Bartolec, Goranka. 2017b. „Slobodno i čvrsto u jeziku.“ U *Jezik kao predmet proučavanja i jezik kao predmet poučavanja*, Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku, uredili Stolac, Diana i Anastazija Vlastelić, 57–70. Rijeka: Srednja Europa, HDPL.
- Borić, Neda. 2004. „Kolokacije kao dio leksičkog pristupa u nastavi stranih jezika.“ *Suvremena kretanja u nastavi jezika*, Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku, uredili Ivanetić, Nada, Boris Pritchard i Diana Stolac, 63–68. Zagreb – Rijeka: Graftrade.
- Burić, Helena i Josip Lasić. 2012. „Kolokacije u nastavi inojezičnoga hrvatskog.“ *Zbornik radova Filozofskoga fakulteta u Splitu* 5: 233–249.
- Gitsaki, Christina. 1999. *Second Language Lexical Acquisition. A study of the Development of Collocational Knowledge*. San Francisco-London-Bethesda: International Scholars Publications.
- Grgić, Ana i Milvia Gulešić Machata, ur. 2017. *Hrvatski A2: Opisni okvir referentne razine A2*. Zagreb: FF press.
- Halliday, Michael. 1966. „Lexis as a linguistic level.“ U *In memory of J. R. Firth*, uredili Bazell, Charles Ernest, John Catford, Michael Halliday i Robert Robins, 148–162. London: Longman.
- Hill, Jimmie. 1999. „Collocational competence.“ *English Teaching Professional* April 1999 11: 4–7.
- Košuta, Nataša. 2012. „O pitanju stjecanja kolokacijske kompetencije u stranome jeziku.“ *Strani jezici* 41: 263–276.
- Petrović, Berdardina. 2008. „Glagoli emocionalnih stanja u kolokacijskim strukturama i leksikografskom opisu.“ U *Riječki filološki dani*, uredili Srdoč Konestra, Ines i suradnici, 589–599, Zagreb – Rijeka.
- Petrović, Bernardina. 2007. „Razvijanje kolokacijske kompetencije u hrvatskom kao stranom i drugom jeziku.“ *Strani jezici* 36: 31–38.
- Sekhar Rao, Chandra. 2018. „The importance of collocations in teaching of vocabulary.“ *Journal of Research Scholars and Professionals of English Language Teaching* 7 (2): 1–9.
- Sinclair, John. 1966. „Beginning the study of lexis.“ U *In memory of J. R. Firth*, uredili Bazell, Charles Ernest, John Catford, Michael Halliday i Robert Robins, 410–430, London: Longman.

Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje (ZEROJ). 2005. Zagreb: Školska knjiga.

Korpus:

Čilaš-Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Dinka Pasini i Sanda Lucija Udier. 2006. *Hrvatski za početnike*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Mrežni izvori:

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. 2022. *Kolokacijska baza hrvatskoga jezika*. Pristupljeno 15. siječnja 2022. na <http://ihjj.hr/kolokacije/>.

Collocations in Croatian as a second and foreign language at the beginners level

The development of collocation competence is considered one of the fundamental goals in foreign language teaching. In Croatian as a second and foreign language (CSFL), the importance of teaching collocations and their influence on the development of lexical competence of non-native speakers has been increasingly discussed in recent years. Although collocation competence is a long-term process, non-native speakers have encountered collocations from the beginning of acquiring a foreign language. This paper aims to provide insight into collocations at the initial CSFL level and give an overview of activities suitable for practicing different types of collocations. Collocations from the textbook for beginners, used for fifteen years to teach CSFL at national and foreign universities, were tested. Their authenticity was verified by the Collocation Database of the Croatian Language and among native speakers of the Croatian language. The described activities aim to develop communicative language competence in general, particularly in the acquisition and practice of vocabulary provided by the Descriptive Framework of Reference for Level A2.

Keywords: collocations, collocation competence, beginners level, Croatian as a foreign language